

Nr 161.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 15—23 och 30 §§ i 8 kap. strafflagen, lag, innefattande vissa bestämmelser till skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar, lag, innefattande ändring i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken, samt lag angående ändrad lydelse av förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1881; given Stockholms slott den 28 mars 1913.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 15—23 och 30 §§ i 8 kap. strafflagen,
- 2) lag, innefattande vissa bestämmelser till skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar,
- 3) lag, innefattande ändring i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken, samt
- 4) lag angående ändrad lydelse av förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1881.

Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gust. Sandström.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 15—23 och 30 §§ i 8 kap. strafflagen.**

Härigenom förordnas, att 15—23 och 30 §§ i 8 kap. strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

15 §.

Har den, som uppdrag fått att i ärende, som riket rör, med främmande makt något avhandla eller sluta, uppsåtligen dess fördel emot riket främjat eller riket eljest skadat; dömes till straffarbete på livstid eller från och med åtta till och med tio år. Tager han, i sådan avsikt, gåva eller förläning av främmande makt; dömes, ändå att skada därav ej kom, till straffarbete från och med sex till och med tio år.

Tager annan än den, som nu är sagd, gåva eller förläning av främmande makt, för att dess fördel emot riket främja eller riket eljest skada; dömes till straffarbete från och med fyra till och med åtta år.

16 §.

Vad den, som emot 15 § sig förbrutit, av främmande makt tagit, vare till kronan förverkat.

17 §.

Har den, som betrodd är att veta hemliga underhandlingar, rådslag eller slut i ärende, därå rikets säkerhet eller rätt emot främmande makt ligger, dem uppenbarat, eller handling, som han i ty mål lönlig

hålla bort, utan lov utgivit eller kungjort; dömes till straffarbete på livstid eller från och med åtta till och med tio år. Skedde brottet utan uppsåt att skada göra, och var faran ringa; då må tiden för straffarbetet till två år nedsättas.

Hava sådana hemligheter eller handlingar, som nu sagda äro, kommit till annan persons kunskap eller i hans hand, och är honom veterligt, att de böra lönliga hållas: uppenbarar, utgiver eller kungör han dem, i uppsåt att skada göra; varde dömd till straffarbete från och med två till och med sex år. Sker det utan dylikt uppsåt; vare straffet fängelse eller, där faran ringa var, böter.

18 §.

Den, som, i annat fall än förut i detta kapitel sagt är, för obehörig uppenbarar sådana handlingar, utbildningar eller andra föremål eller sådana sakförhållanden, vilkas uppenbarande för främmande makt kan skada rikets försvar och som han vet böra hemliga hållas, dömes till straffarbete i högst fyra år. Var faran ringa, eller äro omständigheterna eljest synnerligen mildrande; må till fängelse eller böter dömas.

Uppenbarades hemligheten för främmande makt eller eljest under sådana förhållanden, att synnerlig fara för rikets säkerhet därav uppkom; dömes till straffarbete från och med två till och med sex år.

19 §.

Har någon gjort försök till brott, som i 17 eller 18 § sägs, och blev endast genom omständigheter, som voro av gärningsmannens vilja oberoende, brottets fullbordad förhindrad; vare straffet för det fall, som i 17 § 1 mom. nämnt är, straffarbete i högst tio år; för det fall, som i 17 § 2 mom. omförmäles, högst straffarbete i fyra år, men, om försöket skett utan uppsåt att skada göra, fängelse i högst ett år eller böter; samt för det fall, som i 18 § sägs, högst straffarbete i två år, men, där brottet, om det blivit fullbordat, skolat straffas efter 18 § 2 mom., högst straffarbete i fyra år.

20 §.

Den, som med vetskap därom, att föremål eller sakförhållande, varom i 17 eller 18 § förmäles, bör hållas hemligt, obehörigen sätter sig i besittning av sådan hemlighet, i annat fall än förut i detta kapitel

sagt är, dömes till straffarbete i högst två år eller fängelse. Framgår det av omständigheterna, att han ej haft för avsikt att uppenbara hemligheten för någon obehörig, eller äro omständigheterna eljest synnerligen mildrande; vare straffet böter.

Skedde brottet i avsikt att uppenbara hemligheten för främmande makt; dömes till straffarbete från och med ett till och med fyra år.

21 §.

Har någon gjort försök till brott, som i 20 § sägs, i avsikt att uppenbara hemligheten för främmande makt, och blev endast genom omständigheter, som voro av gärningsmannens vilja oberoende, brottets fullbordan förhindrad; dömes till straffarbete i högst två år.

22 §.

Var som, i uppsåt att riket skada, förfalskar, undanhåller, förstörer eller fördärvar handling, som innefattar bevis för rikets säkerhet eller rättigheter emot annan stat; varde dömd till straffarbete från och med åtta till och med tio år eller på livstid.

Den, som utan sådant uppsåt, som i 1 mom. sägs, men med kändom om vikten av handling, som där omtalas, den med vilja undanhåller, förstörer eller fördärvar, dömes till fängelse eller till straffarbete i högst två år.

23 §.

Var som vet förräderi eller sådant brott emot rikets säkerhet, som ovan sagt är, å färde vara, och det ej i tid upptäcker, dömes till fängelse eller till straffarbete i högst fyra år. Har han ej de skäl, varmed han tilltror sig kunna den brottslige till gärningen binda; uppenbare då, utan att nämna personen, de omständigheter, som honom kunniga äro, eller straffes, som nyss är sagt. Ej skall någon av de i 3 kap. 11 § nämnda personer till straff efter denna § fällas, där brottets upptäckande icke utan angivelse till åtal ske kunnat.

30 §.

Den, som till straff efter 1, 4, 5, 6, 9, 11, 13 eller 15 §, 17 § 1 mom. eller 22 § 1 mom. sig skyldig gjort, varde ock dömd medborgerligt förtroende förlustig. Lag samma vare, om någon efter 2, 3, 7, 8 eller 10 § är förfallen till straffarbete i minst sex månader.

Förslag

till

Lag,

innefattande vissa bestämmelser till skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Har någon genom att lämna oriktiga uppgifter om sina personliga förhållanden eller eljest svikligen berett sig tillträde till någon för rikets fasta försvar avsedd anläggning eller till förråd, fabrik, varv, kasern eller annan dylik till försvaret hörande inrättning eller till något krigsmaktens fartyg, eller har någon på sätt nu är sagt berett sig tillfälle att, efter det han obehörigen inkommit i anläggning, inrättning eller fartyg, som nyss omförmälts, där kvarstanna, varde dömd till böter eller fängelse i högst ett år.

2 §.

Överträder någon av Konungen eller, enligt Konungens förordnande, av myndighet meddelat förbud att beträda anläggning, inrättning eller fartyg, som i 1 § sägs, och är ej sådant fall, som i nämnda § avses, för handen, eller överträder någon sålunda meddelat förbud att övervara härens eller flottans övningar, straffes med böter, högst tvåhundra kronor.

3 §.

Den, som utan vederbörande myndighets tillstånd avbildar eller beskriver någon för rikets fasta försvar avsedd anläggning eller del

därav eller till sådan anläggning hörande anordning för försvarsändamål, dömes, om genom uppenbarande av avbildningen eller beskrivningen skada för försvaret kan uppkomma, till böter eller fängelse i högst sex månader, därest ej gärningen är i allmänna strafflagen belagd med strängare straff.

4 §.

Företager någon sjömätning eller lodning vid rikets kuster eller i därtill hörande skärgårdar, farleder eller hamnar utan att till sådan åtgärd hava erhållit tillstånd enligt vad av Konungen stadgas, varde dömd till böter eller fängelse i högst sex månader, om ej gärningen är i allmänna strafflagen belagd med strängare straff; dock äge vad sålunda är sagt ej tillämpning, om någon utför lodning, som erfordras för framförande eller säkerställande av fartyg, varå han befinner sig, eller om lodning i hamn verkställes på föranstaltande av vederbörande hamnmyndighet.

Förslag

till

Lag,

innefattande ändring i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att stadgandet i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken, att hovrätt äger att döma över mål angående landsförräderi och rådslag med fienden, skall upphöra att gälla.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1881.

Häri genom förordnas, att förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1881 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Vid allmän underrätt, så ock vid poliskammare, när sådana mål där förehavas, i vilka poliskammare utövar domsrätt, skall rättegång hållas offentligen; och vare förty, så länge det kan ske utan trängsel för dem, som till rätten höra eller hava med sakerna att skaffa, ej någon förment att vara inne, medan rätten sitter, där ej överläggning till beslut skall inom lyckta dörrar hållas, eller rätten finner förekommande mål vara för anständigheten och sedligheten stötande eller att i följd av rättegångens offentlighet något kan uppenbaras, som med hänsyn till rikets säkerhet bör hållas hemligt för främmande makt, i vilka händelser åhörarna skola på ordförandens tillsägelse avträda. — Var som rättegång avhöra vill skall skicka sig tyst och anständigt. Gör någon annorlunda, må han från rummet avvisas. — Den, som i rätten förer ordet, äge till ordningens bibehållande giva nödiga föreskrifter. Vad han i ty fall förordnar, gånge genast i verkställighet. — Genom vad här blivit stadgat göres icke någon ändring i 21 och 22 §§ 17 kap. rättegångsbalken.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 augusti 1912.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Statsråden: PETERSSON,
BERGSTRÖM,
STENSTRÖM,
SANDSTRÖM.

Efter gemensam beredning med cheferna för lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen anförde chefen för justitiedepartementet statsrådet Sandström:

»Det torde icke närmare behöva utvecklas, av vilken betydelse det är, att verksamma åtgärder vidtagas för hemlighållande av sådant, som på grund av dess betydelse för rikets försvar ej bör komma till främmande makts kännedom. Särskilt är det tydligt, att det för landets fasta försvar är av den största vikt, att anordningarna vid rikets fästningar och andra dylika försvarsanstalter hållas hemliga. Men även beträffande andra till försvaret hörande förhållanden kan ett hemlighållande i lika hög grad vara erforderligt. Till sådant, som bör hållas

hemligt, höra sålunda beslut, handlingar och åtgärder, som beröra krigsmaktens mobilisering, samt upplysningar om kommunikationsleder och terrängförhållanden av strategisk betydelse ävensom angående militära förråd, krigsmaterielen, uppfinningar av vikt för försvaret m. m. dylikt.

Av nu nämnd anledning har man i de flesta länder funnit nödigt stadga straff för handlingar, som ansetts medföra fara för att dylika hemligheter komma till främmande makts kännedom. I vårt land har däremot på lagstiftningens område föga åtgjorts i nämnda syfte. Genom de i 8 kapitlet av allmänna strafflagen upptagna straffbestämmelserna för olika slag av landsförräderi hava sådana handlingar endast i vissa svårare fall gjorts till föremål för bestraffning. Särskilt finnas inga straff stadgade, som äro riktade mot utforskande av militära hemligheter under fred.

För att fylla den brist, som sålunda föreligger i vår lagstiftning, överlämnade dåvarande chefen för lantförsvarsdepartementet i skrivelse den 16 december 1908 till chefen för generalstaben en del utredningar angående lagstiftningen i främmande länder mot spioneri med anmodan att inkomma med förslag till de åtgärder i liknande syfte, som prövades vara av behovet påkallade för vårt land. I anledning därav inkom chefen för generalstaben den 20 juni 1911 med ett utlåtande i ämnet. I detta framhölls, att den otvivelaktigt mest betydelsefulla åtgärden för vinnande av ifrågasatt syfte befunnits vara införande av lagbestämmelser mot obehörigt uppenbarande eller utforskande av viktiga militära hemligheter ävensom mot annan verksamhet, som innefattade fara för dylika hemligheters uppenbarande, i följd varav chefen för generalstaben låtit utarbета förslag till bestämmelser i sådant hänseende. Över detta förslag, som benämnts lag om skydd för hemligheter av militär betydelse, har sedermera efter nådig remiss chefen för marinstaben ävensom marinförvaltningen och arméförvaltningen avgivit underdåniga yttranden, varjämte lotsstyrelsen och kommerskollegium yttrat sig rörande vissa i berörda utlåtande ifrågasatta särskilda bestämmelser mot obehörig sjömätning och lodning. Sedermera har förslaget underkastats närmare granskning i justitiedepartementet och därvid i vissa delar omarbetats.»

Efter att hava redogjort för generalstabschefens nämnda förslag och de däröver avgivna yttrandena anförde departementschefen:

»Av den utav generalstabschefen gjorda utredningen synes det mig med full tydlighet framgå, att man icke kan låta sig nöja med endast åtgärder av administrativ natur för att bereda erforderligt skydd för militära hemligheter, utan att särskilda lagstiftningsåtgärder

äro för ändamålet påkallade. Den närmaste frågan blir då, om berörda lagstiftning bör taga formen av en utvidgning av redan bestående lagbestämmelser i ämnet eller av en särskild ny lag. Chefen för generalstabens har, på sätt förut är nämnt, stannat vid det senare av nu nämnda alternativ.

Även jag är av den meningen, att ett enhetligt sammanförande i allmänna strafflagen av alla de bestämmelser i ämnet, som äro av strafflags natur, icke nu bör äga rum. En dylik åtgärd skulle nämligen erfordra en fullständig omarbetning av hithörande stadganden i 8 kapitlet strafflagen, vilken icke lämpligen torde böra ske förrän i samband med den omarbetning av strafflagen i dess helhet, vartill förarbetena redan börjat. De nya lagbestämmelserna synas mig därför böra erhålla karaktären av en kompletterande lagstiftning av mera provisorisk natur. Ett dylikt förfarande möter visserligen den betänkligheten, att den nya lagen i åtskilliga avseenden måste komma att förete avvikelser från nu gällande strafflagsbestämmelser rörande uppenbarande och utforskande av militära hemligheter särskilt därutinnan, att den nya lagens straffsatser i flera fall måste bliva avsevärt lägre än de, som innehållas i motsvarande bestämmelser i 8 kap. strafflagen. Den praktiska betydelsen av denna oegentlighet torde emellertid icke bliva synnerligen stor. I detta avseende vill jag endast fästa uppmärksamheten därvid, att de bestämmelser rörande uppenbarande och utforskande av militära hemligheter, som nu finnas i 9, 10 och 11 §§ av nämnda kapitel, endast äro tillämpliga under krigstid och att sålunda någon olägenhet vid tillämpningen av den föreslagna lagen vid sidan av dessa bestämmelser i allmänna strafflagen icke behöver göra sig gällande under vanliga fredliga förhållanden. Att vida högre straffsatser fortfarande skola tillämpas, då svensk man under krigstid förråder vissa viktigare militära hemligheter till fienden eller då han under krigstid låter bruka sig såsom spejare av fienden, än i övriga fall av uppenbarande och utforskande av militära hemligheter, behöver ej heller enligt min uppfattning i och för sig anses såsom något oegentligt. Av större betydelse är den bristande överensstämmelse, som, särskilt vad straffsatserna angår, förefinnes emellan de i 18 och 19 §§ av samma kapitel givna straffbestämmelserna för uppenbarande av vissa statshemligheter och lagförslagets därmed jämförliga stadganden. Nämnda paragrafer äga nämligen tillämpning även under fred. Då de emellertid såsom i huvudsak berörande hemligheter av politisk natur äga ett väsentligen annat tillämpningsområde än förslagets bestämmelser, som allenast beröra uppenbarande av militära hemligheter, har jag icke ansett

det vara nödvändigt att föreslå någon ändring i dessa paragrafer, ehuru de även kunna tillämpas på vissa fall, då hemligheter av betydelse för rikets försvar uppenbaras. Emellertid har jag vid förslaget omarbetande, där så utan svårighet eller olägenhet kunnat ske, sökt åvägabringa närmare överensstämmelse med allmänna strafflagen. En närmare framställning av de ändringar, som av denna anledning blivit gjorda, kommer jag att lämna i samband med den redogörelse för övriga vid förslaget omarbetning i justitiedepartementet verkställda ändringar i förslaget olika bestämmelser, till vilken jag nu kommer att övergå. Jag vill även här hava framhållit, att den föreslagna lagen, för att den skall vinna full effektivitet, förutsätter ändringar jämväl i tryckfrihetsförordningen. Då ett utav särskilda kommitterade utarbetat förslag till ny tryckfrihetsförordning inom kort torde föreligga i färdigt skick, lära emellertid dessa ändringar utan olägenhet kunna få anstå, till dess ifrågavarande förslag kommer att upptagas till vederbörlig granskning.

1 §.

Den i denna § gjorda ändringen i brottsbeskrivningen är, förutom av rent språkliga skäl, betingad därav, att det ansetts lämpligare att, i likhet med vad fallet är i 8 kap. 19 § strafflagen och 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, betona, att det för ådömande av straff enligt förevarande § förutsättes vetskap därom, att de föremål och sakförhållanden, varom här är fråga, böra hemlighållas, än att, på sätt i förslaget skett, upptaga vetskap om att ett uppenbarande kan medföra skada för rikets försvar såsom förutsättning för straffets ådömande. Genom den ändrade avfattningen synes det nämligen bliva kraftigare betonat, att gärningsmannen, för att han skall kunna till ansvar fällas, måste hava beaktat ifrågavarande föremåls eller sakförhållandes hemliga natur. Såsom bestämmelsen nu blivit avfattad, lär det även med erforderlig tydlighet vara uttryckt, att det icke förutsättes vetskap allenast därom, att hemligheten bör bevaras gent emot främmande makt, utan även därom, att detta bör ske gent emot varje obehörig person och speciellt gent emot den person, för vilken hemligheten i det förevarande fallet blivit yppad, detta på grund av den fara för att hemligheten skall komma till främmande makts kännedom, som vållas av ett dylikt uppenbarande för obehöriga.

Med den förändrade redaktion paragrafens första moment i övrigt erhållit har jag icke avsett att på annat sätt, än förslaget synes hava

åsyftat, bestämma vad som bör hänföras under begreppet hemligheter i lagens mening. I likhet med generalstabschefen anser jag sålunda, att endast sådana fall böra komma under lagen, då fråga är om hemligheter, som verkligen kunna upprätthållas gent emot främmande makt. Orden »för främmande makt» hava inskjutits, för att förekomma den missuppfattningen, att paragrafen skulle kunna bringas till tillämpning i syfte att hindra, att försvaret rörande förhållanden komma till allmän kännedom och underkastas offentlig diskussion i andra fall, än då något bör hållas hemligt av hänsyn till främmande makt.

I överensstämmelse med vad fallet är i 8 kap. 19 § strafflagen har brott enligt 1 § i lindrigare fall ansetts kunna bestraffas med böter. I mom. 1 har därför en allmän straffminskningsgrund upptagits och i sammanhang därmed straffarbete i högst fyra år stadgats såsom det normala straffet för ifrågavarande brott, under det fängelse och böter endast skulle få ådömas, då faran var ringa eller omständigheterna eljest äro synnerligen mildrande.

Å andra sidan har, på sätt i norska strafflagen är bestämt, straffförhöjning stadgats icke blott för den händelse att hemligheten uppenbarats för främmande makt utan även eljest, då uppenbarandet skett under sådana förhållanden, att synnerlig fara för rikets säkerhet därav uppkommit. Till följd av den försiktighet, varmed spioneriverksamheten bedrives, torde det endast mera sällan vara möjligt att under rättegången förebringa full utredning därom, att gärningsmannen stått i direkt förbindelse med främmande makt. Det torde därför vara lämpligt att låta straffförhöjningen få tillämpning även för det fall, att bevisningen i nämnda hänseende är ofullständig, men brottet ändock är förenat med så stor fara för rikets säkerhet, att ett strängare straff än det vanliga är påkallat. Straffet har dock efter denna förändring ansetts böra undergå någon nedsättning, i det detsamma bestämts till straffarbete från och med ett till och med åtta år. Jag har vidare funnit det böra tydligt utsägas, att stadgandet i mom. 2, att ämbets- och tjänsteman, som gör sig skyldig till brott efter denna §, skall dömas till avsättning och ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas, även skall gälla i det kvalificerade fall, som avhandlas i mom. 3. Bestämmelsen därom har dock fått den avfattning, att det ej såsom i mom. 2 förutsättes, att den brottslige på grund av sitt ämbete eller sin tjänst kommit i besittning av den hemlighet, som av honom uppenbarades. Suspension skulle icke heller kunna ådömas i stället för avsättning, då det i mom. 3 angivna fallet är för handen.

2 §.

Som även förbrytelser av jämförelsevis lindrig beskaffenhet falla under straffbudet i 1 §, såsom då faran för hemlighets uppenbarande för främmande makt är mera obetydlig eller då uppenbarandet skett av obetänksamhet utan direkt uppsåt att skada försvaret, kan det vara föremål för tvekan, om i själva verket brott enligt 1 § redan bör straffas på försökets stadium, åtminstone i den utsträckning, som enligt förslaget är fallet. Den svenska strafflagen saknar nämligen, såsom även generalstabschefen framhållit, allmänna bestämmelser rörande försökets straffbarhet, och i de speciella straffbestämmelserna är det i regel endast försök till brott av mycket svår beskaffenhet såsom mord och rån, vilka gjorts till föremål för bestraffning. Av de med ifrågavarande förbrytelser jämförliga landsförräderibrott, som upptagits i 8 kap. strafflagen, är visserligen försök till brott enligt 9 § belagt med straff, varemot brott enligt 18 och 19 §§ icke straffas, då de stannat vid försök. Jag har emellertid icke ansett tillräckliga skäl föreligga att avvika från förslagets ståndpunkt i denna del. Skall ifrågavarande lagstiftning kunna bli något verksamt hinder för den utländska upplysningsverksamheten, måste man nämligen giva vederbörande myndigheter medel att ingripa så tidigt som möjligt, innan ännu den fara för rikets försvar, som den fullbordade gärningen skulle medföra, verkligt inträtt. Emellertid har någon ändring skett dels vid angivande av förutsättningarna för försökets straffbarhet, dels i fråga om straffsatserna. I det förra hänseendet har samma förutsättning upptagits som i 8:10 strafflagen eller att brottets fullbordan blivit förhindrad endast genom omständigheter, som voro av gärningsmannens vilja oberoende. Utan att närmare ingå på frågan, om nämnda lagrum innehåller en alltför snäv begränsning av försökets straffbarhet, finner jag det nämligen vara tydligt, att försök till sådant brott, som nu är i fråga, icke bör straffas tidigare eller under andra förutsättningar än det svårare specialfall av samma förbrytelse, som behandlas i 8:9 strafflagen.

I fråga om straffet för försök har förslaget upptagit samma straffbarhetsgrader, som enligt 1 § skulle tillämpas vid det fullbordade brottets bestraffande. I det svåraste fallet eller då försök skett att uppenbara hemlighet för främmande makt skulle straffet icke understiga straffarbete i två år. Som detta straff särskilt vid jämförelse med det i 8:10 strafflagen stadgade straffminimum synes väl högt samt de föreslagna straffsatserna även i övrigt lära påkalla någon nedsättning, har

den ändring skett, att det normala straffet bestämts högst till straffarbete i två år, vilket synes vara ett tillräckligt straff även för det fall att den brottslige är ämbets- eller tjänsteman. För det fall att brottet, om det fullbordats, skolat straffas efter 1 § 3 mom., torde straffet böra bestämmas till straffarbete i högst sex år.

3 §.

Några befogade invändningar synas mig visserligen icke kunna göras däremot, att en ämbets- eller tjänsteman, som vållar, att en hemlighet rörande försvaret uppenbaras för obehörig person, skall kunna dömas till frihetsstraff. Dock finner jag dylik påföljd endast böra inträda i fall av synnerligen grovt vållande. Som de föreslagna straffbestämmelserna även i övrigt torde böra underkastas någon ändring för vinnande av närmare överensstämmelse med det vållandeansvar, som eljest finnes stadgat för ämbets- och tjänstemän i 25:17 strafflagen, hemställer jag, att det normala straffet för sådant vållande, som här avses, måtte bestämmas till böter eller mistning av ämbete eller tjänst å viss tid, samt att den vållande endast, då omständigheterna äro synnerligen försvarande, skall kunna dömas till fängelse jämte avsättning eller suspension. Bötesstraffet skulle däremot icke såsom enligt förslaget vara förenat med avsättning eller suspension. Då vållande av oskicklighet ej i detta fall torde förekomma, har första momentets avfattning vidare undergått en mindre jämkning.

Emedan annan person än ämbets- eller tjänsteman icke synes böra straffas för vållande, om han allenast av oförstånd giver anledning därtill, att någon försvarshemlighet uppenbaras, har jämväl mom. 2 erhållit en något förändrad lydelse, som utmärker, att endast vållande av vårdslöshet eller försummelse i sådant fall är straffbart. Vidare hava vissa redaktionsförändringar vid omarbetningen blivit verkställda i syfte att tydligare uttrycka, att ansvar för vållande kan ådömas dels då enskild person på grund av avtal rörande leverans, som träffats med staten eller något dess organ, erhållit tillgång till eller kännedom om någon försvarshemlighet, dels ock då detta skett på grund av något arbete, som utföres för statens räkning. Med denna avfattning skulle såväl arbetare, som äro direkt anställda i statens tjänst, som sådana personer, som eljest utföra ett arbete för statens räkning, falla under förevarande §. Även i det fall, som mom. 2 avser, har jag ansett frihetsstraff böra stadgas endast för den händelse att omständigheterna äro synnerligen försvarande.

4 §.

Enligt vad motiverna till generalstabschefens förslag utvisa, är anledningen därtill, att utforskande av militära hemligheter i förslaget betecknats såsom en brottslig handling och där belagts med straff, den fara, som på grund av ett sådant utforskande uppstår för att de utforskade hemligheterna komma till obehörig persons kännedom. Från denna synpunkt kan utforskandet, såsom generalstabschefen även framhåller, betraktas såsom en förberedelsehandling till uppenbarandet, ehuru det i förslaget behandlas såsom en särskild förbrytelse. Då enligt förslaget de motiv, av vilka utforskandet föranletts, sakna betydelse för brottets straffbarhet, är emellertid även utforskande av exempelvis vetenskapligt intresse, turistintresse eller ren nyfikenhet hänförligt under det föreslagna stadgandet. I dylika fall kan utforskandet i allmänhet icke betecknas såsom en förberedelse till det i 1 § beskrivna brottet. Att även sådana fall ansetts böra beläggas med straff, beror uppenbarligen därpå, att ingen säkerhet finnes för, att en obehörig person, som skaffat sig kännedom om en militär hemlighet, kommer att behålla densamma för sig själv eller begränsa dess utspridande till den trängre krets, som är behörig att därom taga kännedom. Blotta den omständigheten, att någon utanför nämnda krets har kännedom om en militär hemlighet, innebär ju en fara, att hemligheten skall spridas vidare, på samma sätt som det i 1 paragrafens fall föreligger fara för att den, för vilken hemligheten uppenbarats, i sin ordning skall göra sig skyldig till samma förbrytelse, så att hemligheten till sist kommer till främmande makts kännedom.

Även enligt min uppfattning bör därför utforskande av militära hemligheter vara straffbart även i sådana fall, då det icke låter sig bevisa, att avsikt att uppenbara verkligen förelegat. Ett uttryckligt stadgande torde dock böra meddelas om straffnedsättning, då omständigheterna tydligen giva vid handen, att gärningsmannen icke haft för avsikt att uppenbara hemligheten för någon obehörig, så att frihetsstraff icke i sådant fall kan ådömas. Vidare har även det normala straffet för ifrågavarande brott undergått någon nedsättning, i det högre straff än straffarbete i två år icke ansetts böra ifrågakomma.

Beträffande denna § må i övrigt erinras därom, att densamma icke är tillämplig, då fråga är om annat än sådant, som i enlighet med vad förut är sagt är hänföra till militära hemligheter. Visserligen torde det i åtskilliga fall, exempelvis vid utforskande av

terrängförhållanden och andra för ortsbefolkningen mera allmänt kända förhållanden såsom landstigningsplatser, kommunikationsleder och dylikt icke alltid med lätthet kunna avgöras, om en hemlighet av beskaffenhet att böra skyddas gent emot främmande makt föreligger eller icke. Vid avgörande av denna fråga torde det emellertid särskilt vara av betydelse, om förhållandet i fråga i anseende till dess militära vikt kan bedömas av vem som helst. Så lärers ofta en enstaka upplysning angående något, som kan äga betydelse för försvaret, såsom angående livsmedelstillgången inom en viss ort, icke vara att anse såsom en militär hemlighet, varemot vad som utrönts vid en systematiskt gjord undersökning angående underhållsmöjligheterna för en främmande armé i någon av rikets gränstrakter är att hänföra till dylika hemligheter. För att vidare tydligt utmärka, att stadgandet endast kan tillämpas under den förutsättning, att den brottslige har kännedom därom, att en militär hemlighet, som bör såsom sådan upprätthållas, föreligger i det ifrågavarande fallet, har i denna § liksom i § 1 tillagts, att straff skall ådömas endast, då gärningsmannen har vetskap därom, att det föremål eller sakförhållande, varom fråga är, bör hållas hemligt. Han skall med andra ord hava kännedom om att han med sin utforskningsverksamhet rör sig på ett område, dit han icke är berättigad att intränga.

5 §.

Såsom av det föregående framgår, kan det, även då brottet kommit till fullbordan, vara föremål för tvekan, om utforskande av militära hemligheter skall göras straffbart i den utsträckning förslaget avsett. Dessa betänkligheter göra sig ännu mera gällande i fråga om försök-brottets bestraffande. Skulle försök till utforskande, såsom förslaget avser, straffas, utan att avseende fästes vid gärningsmannens avsikt, är det nämligen att befara, att en hel del fall av ganska oskyldig beskaffenhet låta hänföra sig under lagens straffbestämmelser, vilket kan giva anledning till obefogade angivelser och trakasserier. Enstaka försök att vinna upplysning i militära frågor skulle lätt komma att bedömas såsom ett led i en planmässig spioneriverksamhet och bliva föremål för åtal enligt denna §. Det kan även möta ej ringa svårighet att i detta fall avgöra, om brottet verkligen kommit till försök eller blott stannat vid förberedelse. Då härtill kommer, att brott enligt 4 §, såsom även framgår av de föreslagna straffsatserna, i många fall äro av ganska lindrig beskaffenhet, är det även mera överensstäm-

mande med hos oss ännu gällande straffrättsliga grundsatser att icke i dylika fall låta försöket bliva föremål för bestraffning. Av denna anledning har paragrafen omredigerats på det sätt, att straff för försök allenast skulle förekomma, då gärningsmannen haft för avsikt att uppenbara hemligheten för främmande makt och brottets fullbordande förhindrats endast genom omständigheter, som voro av gärningsmannens vilja oberoende. Även för detta fall har straffet icke ansetts böra sättas högre än till straffarbete i högst två år.

I 6 § innehåller generalstabschefens förslag straffbestämmelser för stämpling, avseende sådant brott, som omförmäles i 1 eller 4 § i förslaget, utan att brottet kommit till försök. Straff för komplott skulle alltså kunna ådömas i betydligt större utsträckning än efter 8 kap. strafflagen, där enligt 8 § stämpling till landsförräderi endast straffas i de synnerligen svåra fall därav, som omförmälas i 6 §. För stämpling till brott enligt de paragrafer i 8 kapitlet, som behandla uppenbarande eller utforskande av militära hemligheter, eller 9, 11, 18 och 19 §§, finnes däremot intet straff stadgat. Då 8 kapitlets straffbestämmelser, såsom förut är nämnt, fortfarande skulle gälla i oförändrat skick, torde straff för komplott icke heller böra stadgas i denna lag. Detta överensstämmer även med vad i flertalet utländska länder finnes stadgat, där särskilt komplottstraff i allmänhet endast förekommer vid svårare landsförräderibrott. Förevarande § har därför icke upptagits i det omarbetade förslaget.

I likhet med 6 § har även 7 § uteslutits ur förslaget. Visserligen innehåller 8: 22 strafflagen straffbestämmelser för underlåtenhet att i tid upptäcka förräderi eller sådant brott mot rikets säkerhet, som omförmäles i nämnda kapitel. Då 8 kapitlet strafflagen, såsom ovan är sagt, fortfarande skulle tillämpas på de svårare fall av landsförräderi, som där finnas omförmälda, under det förevarande lag endast skulle vinna tillämpning på övriga fall, vilka i regel äro av mera lindrig beskaffenhet, synes emellertid nämnda omständighet i och för sig icke behöva föranleda därtill, att en särskild angivelseplikt vid straffpåföljd fastställs även för brott enligt denna lag. Detta lär icke heller vara lämpligt. Det torde nämligen vara klart, att en dylik plikt icke bör fastslås i andra fall, än då brottsligheten har så otvetydiga objektiva kännetecken, att den utan större svårighet kan bedömas av envar. Så är dock icke förhållandet enligt denna lag, där brottsbeskrivningarne av naturliga skäl

erhållit en ganska allmän avfattning, och det även befunnits nödigt att fastställa vissa rent subjektiva förutsättningar såsom gärningsmannens vetskap om att det, som av honom uppenbaras eller utforskas, bör hållas hemligt. Behövligheten av särskilt straffhot för att erinra svenska medborgare om deras plikt att i vad på dem ankommer biträda statsmyndigheterna vid upptäckandet av sådana för rikets försvar menliga handlingar, som denna lag avser att förhindra, torde ej heller vara av erfarenheten ådagalagd.

6 och 7 §§ (8 §).

I 8 § av förslaget finnas straffbestämmelser meddelade för det fall, att någon mot av vederbörande myndighet utfärdat förbud beträder för rikets fasta försvar avsedd eller eljest till försvaret hörande anläggning eller marinens fartyg eller plats, där militära övningar eller försök pågå. Straffet har bestämts till böter eller fängelse i högst 6 månader. Då någon bereder sig tillträde till anläggning, fartyg eller plats, som ovan nämnts, genom att till vederbörande lämna oriktiga uppgifter om sina personliga förhållanden eller eljest svikligen, eller då någon vid anträffande därstädes lämnar dylika uppgifter, skulle han dömas till fängelse i högst ett år eller böter.

I förevarande § meddelas således straff för överträdande av ett utav offentlig myndighet utfärdat förbud, oavsett om fara för uppenbarande av någon till försvaret hörande hemlighet förefunnits eller icke. Här föreligger alltså i vanliga fall en ren ordningsförseelse, som icke lämpligen bör beläggas med frihetsstraff i annat fall, än då omständigheterna giva anledning till misstanke, att avsikt att utforska militära hemligheter varit för handen. Av denna anledning hava bestämmelserna i ifrågavarande § underkastats omarbetning. I en särskild § har sålunda straff stadgats för det fall, att förseelsen endast består i överträdande av ett utav Konungen eller på grund av Konungens förordnande av annan myndighet meddelat förbud att beträda någon för rikets fasta försvar avsedd anläggning, något till försvaret hörande etablissement eller marinens fartyg eller att övervara härens eller marinens övningar. För detta fall har straffet ansetts kunna sättas så lågt som till böter högst två hundra kronor. Denna § motsvarar till sitt innehåll närmast § 8 mom. 1 i generalstabschefens förslag. Förbud utfärdade av en offentlig myndighet vilken som helst hava dock icke ansetts böra i denna lag beläggas med straff, då de ofta äro av rent tillfällig art och utfärdats i helt annat syfte än att vinna skydd för militära hemligheter. För att begränsa

lagens tillämpning till överträdande av förbud av mera stadigvarande betydelse har jag därför ansett det böra förutsättas, att förbudet antingen utfärdats direkt av Konungen eller på grund av Konungens förordnande meddelats av någon offentlig myndighet. I detta sammanhang vill jag erinra därom, att Kungl. Maj:t under innevarande år till skydd för militära hemligheter utfärdat en förordning angående utlännings tillträde till arméns och marinens etablissement och övningar. Genom den nu föreslagna paragrafen skulle ökad effektivitet förlänas åt nämnda förordning, som själv icke upptager någon straffpåföljd för överträdande av däri omförmälda förbud. På samma sätt skulle straff efter denna § kunna ådömas för överträdande av de föreskrifter, som äro eller kunna bliva meddelade i fråga om svensk undersåtes tillträde till ifrågasvarande etablissement och övningar.

Under 6 § har jag däremot upptagit straff för det fall, som närmast motsvarar 8 § 2 mom. i förslaget, eller att någon berett sig tillträde till eller anträffas å anläggning, etablissement eller fartyg, som ovan angivits, under vissa misstänkta omständigheter. Då platser, där militära övningar och försök pågå, icke i regel äro avstängda för allmänheten, har jag icke ansett det lämpligt eller behöfligt att låta deras beträdande vara förenat med straffpåföljd i det fall, som i paragrafen avses, utan skulle straff för beträdande av dylik plats endast inträda, då § 7 i det omarbetade förslaget är tillämplig. Paragrafens tillämplighet har vidare uttryckligen begränsats till det fall, att någon utan att därtill vara behörig berett sig tillträde till det angivna området, varemot det icke synes böra förutsättas, att förbud mot dess beträdande i varje fall utfärdats av någon offentlig myndighet.

8 § (9 §).

Enligt 9 § i förslaget skulle icke allenast den, som avbildar eller beskriver sådan till försvaret hörande anläggning eller anordning, som i paragrafen omförmäles, beläggas med straff utan även den, som utan vetskap om avbildningens eller beskrivningens hemliga natur uppenbarar densamma. Jag har emellertid icke ansett skäl föreligga att låta uppenbarande av militära hemligheter i det fall, som här avses, bliva föremål för straff under annan förutsättning än den i 1 § angivna. I följd därav har andra momentet av förevarande § uteslutits ur förslaget.

9 §.

I följd av vårt lands geografiska läge är det uppenbart, att främmande maktens upplysningsverksamhet i alldeles särskild grad

skall rikta sig på ett utforskande av våra skärgårdar och kustområden med därtill hörande farleder och hamnar. På denna grund måste det vara av synnerlig betydelse, att hithörande försvarshemligheter omgärdas med ett så verksamt skydd som möjligt. Detta har även beaktats av chefen för generalstaben, som i sitt utlåtande uttalat sig för önskvärdheten av en kompletterande bestämmelse, byggd på principen av ett allmänt förbud för främlingar att annorstädes än i allmän farled företaga sjömätning eller lodning. I samma riktning hava även såväl chefen för marininstaben som även lotsstyrelsen och kommerskollegium uttalat sig. I huvudsaklig överensstämmelse med vad nämnda myndigheter föreslagit har i förevarande § intagits en bestämmelse, enligt vilken sjömätning och lodning icke skulle få förekomma vid rikets kuster eller i därtill hörande skärgårdar, farleder eller hamnar utan att tillstånd därtill meddelats av någon offentlig myndighet, såvida det ej är fråga om lodning, som är nödvändig för fartygs navigering eller säkerställande. Att i förevarande hänseende göra skillnad emellan svenska och utländska undersåtar torde icke vara lämpligt, då utlänningar icke sällan vid bedrivande av dylika forskningar torde begagna sig av inhemska mellanhänder. Ävenledes har icke såsom i nästföregående § förutsatts, att straff skulle inträda först, om vid den företagna sjömätningen eller lodningen upplysning vunnits rörande ett förhållande, vars uppenbarande kan vara till skada för försvaret. Med en sådan inskränkning skulle man nämligen icke alltid kunna ingripa emot ifrågavarande synnerligen farliga forskningsverksamhet på ett så tidigt stadium, att ett uppenbarande av hithörande hemligheter kan förhindras. Närmare bestämmelser angående sättet för vinnande av tillstånd till företagande av sjömätning och lodning torde böra utfärdas i administrativ ordning.

I 11 § av generalstabschefens förslag föreslås, att förlust av medborgerligt förtroende alltid skulle ådömas såsom bistraff, då någon för brott, varom i denna lag förmäles, prövas skyldig till straffarbete i minst sex månader. Nämnda bestämmelse har vid förslagets omarbetning uteslutits. En sådan påföljd finnes nämligen icke stadgad i 8 kap. strafflagen för det fall av landsförräderi, som omtalas i 19 §, utan endast för de svårare och med särskilt höga straff belagda brotten enligt 9, 10, 11 och 18 §§. Härtill kommer, såsom även generalstabschefen påpekat, att straff för brott enligt denna lag icke sällan torde

komma att ådömas utlänningar, gentemot vilka det varken torde vara påkallat eller lämpligt att använda ett dylikt straff.

12 §.

Vid en lagstiftning sådan som den nu ifrågavarande lärer det, om lagen skall kunna bli tillämplig på alla de fall, för vilka den är avsedd, icke gärna kunna undvikas, att brottsbeskrivningarna erhålla en ganska allmän avfattning. I rättssäkerhetens intresse har jag därför ansett, att en särskild garanti erfordras mot missbruk av åtalssätten i ifrågavarande mål. En sådan garanti har jag trots mig finna i en föreskrift därom att, så snart någon häktas eller eljest ställes under tilltal för brott mot lagen, allmänna åklagaren skall anmäla förhållandet hos justitiekanslern, vilken skulle vara befogad att förordna om åtalets inställande eller, då häktningssåtgärd förekommit, om den häktades frigivande. Genom fastställande av en dylik anmälningsplikt skulle justitiekanslern sättas i tillfälle att utöva en alldeles särskild tillsyn över det sätt, varpå denna lag tillämpas av åklagarmyndigheterna.

Att det föreslagna stadgandet icke avser sådana mål, i vilka Riksdagens justitieombudsman förordnat om åtal, har jag ansett böra särskilt framhållas.

13 § i generalstabschefens förslag har vid omarbetningen uteslutits ur förslaget. Vad mom. 1 och 2 innehålla därom att allmän under rätt i allmänhet skall döma i mål angående brott mot förevarande lag, såvida målet ej på grund av stadgande i allmän lag eller särskild författning tillhör annan domstols upptagande, torde utan särskilt stadgande ändock få anses gälla. Genom ifrågavarande bestämmelse i förslaget har man emellertid, enligt vad motiven angiva, även velat uttrycka, att stadgandet i 8:2 rättegångsbalken, att hovrätt äger att döma över mål angående landsförräderi och rådslag med fienden, icke skall tillämpas i fråga om brott mot denna lag utan endast beträffande de i 8 kap. strafflagen upptagna landsförräderibrotten. Enligt min uppfattning förefinnas emellertid goda skäl för att i denna punkt gå ännu längre, än förslaget avsett, och låta underrätt bli forum för alla brott med landsförräderikaraktär, oavsett om det är denna lag eller allmän strafflag, som å dem äger tillämpning. Såsom generalstabschefen framhåller, synes nämligen förevarande lags intima samband med vissa

bestämmelser angående landsförräderi väl berättiga en likartad processuell behandling. I annat fall skulle frågan, om vilken domstol som är behörig att upptaga ett visst mål, vara beroende på det lagrum, under vilket brottet låter rubricera sig, vilket icke alltid är klart vid rättegångens början. Visserligen låter det sig icke förneka, att de i 8 kap. strafflagen upptagna landsförräderibrotten både äga synnerlig vikt för det allmänna och äro av mycket grannliga natur. Detta torde emellertid icke utgöra tillräckligt skäl för att låta mål, däri nämnda brott äro föremål för åtal, mer än åtskilliga andra intaga en undantagsställning. Det skriftliga förfarande, som i regel kommer till användning i hovrätten, gör det även mindre lämpligt, att dylika mål behandlas av hovrätt.

Vad 3 momentets föreskrift rörande krigsdomstols domsrätt i mål av förevarande beskaffenhet angår, är dess uteslutande närmast motiverat därav, att strafflagen för krigsmakten ännu icke undergått den revision, som i förslaget förutsättes. Enligt nu gällande krigslagstiftning tillkommer det icke krigsdomstol att döma rörande de landsförräderibrott, som omförmålas i 8 kap. strafflagen, i annat fall, än då den brottslige är krigsman, såvida brottet icke begåtts i ämbetet eller tjänsten, eller det förövats under fält- eller sjötåg utom riket och åtalet anställt, medan tåget varar. Det torde då vara oegentligt att, innan krigslagstiftningen i denna del undergått förändring, låta krigsdomstolarna få en vidsträcktare domsrätt i fråga om brott mot denna lag, så att krigsdomstol, även då något av ovannämnda undantagsfall ej är för handen, skulle döma icke blott rörande krigsmän utan om alla, som lyda under strafflagen för krigsmakten, ja, i vissa fall till och med om personer, som icke alls tillhöra krigsmakten. I sak torde för övrigt momentets uteslutande ej vara av så stor betydelse, emedan brott mot lagen i allmänhet torde komma att upptagas av krigsdomstol, så framt brottet förövats av någon, som lyder under strafflagen för krigsmakten, på den grund att det i dylika fall väl lär vara det vanliga, att brottet begåtts under sådana förhållanden, att det kan betecknas såsom en förbrytelse i ämbetet eller tjänsten.

13 § (14 och 15 §§).

Den i förslagets 14 § intagna föreskriften, att envar, som å ämbetets vägnar får befattning med det protokoll, som föres i hithörande mål, ävensom i målet ingivna handlingar och föremål, skall förvara dem så, att de ej för obehörig uppenbaras, har ej upptagits i det omarbetade förslaget.

Vad angår hemliga föremål och sådana hemliga handlingar, som på grund av gällande tryckfrihetsförordning icke äro att hänföra till offentliga handlingar, vilka skola tillhandahållas envar, som därom framställer begäran, torde en dylik plikt utan särskilt stadgande åligga vederbörande ämbetsman. Vad åter angår protokoll och handlingar, som enligt tryckfrihetsförordningen äga offentlig natur, lär det, innan tryckfrihetsförordningen blivit ändrad, icke i allmän lag kunna införas en föreskrift därom, att sådana handlingar och protokoll icke få uppbaras för obehöriga personer. Däremot bör det tydligen vid den nu pågående omarbetningen av tryckfrihetsförordningen tagas under övervägande, på vad sätt dylika handlingar och protokoll liksom även utgående expeditioner i sådana mål, varom här är fråga, må kunna undandragas offentligheten, vilket, såsom generalstabschefen framhållit, är av största vikt för att lagen skall erhålla full effektivitet.

I 15 § av förslaget har stadgande meddelats angående förfarandet med konceptprotokoll i här avsedda mål ävensom däri ingivna handlingar och föremål. Detta stadgande innehåller, att nämnda protokoll, handlingar och föremål skola uppsändas till Konungen redan av den domstol, varest målet anhängiggjorts. I denna del har vid omarbetningen ändring gjorts i förslaget. Enligt min mening torde det nämligen ej vara lämpligt, att dylika handlingar och föremål från domstolarne uppsändas till Konungen, innan målet blivit slutligen avgjort. Om talan fullföljes till högre rätt, skulle det nämligen medföra onödig omgång utan motsvarande nytta, om den högre domstolen i varje fall skulle vara nödsakad att hos Konungen begära utlämnande av handlingar och föremål, varav domstolen är i behov för målets avdömande. Den av generalstabschefen uttalade farhågan för att obehöriga skulle få kännedom om protokollen i hithörande mål, därest protokollen finge tills vidare kvarligga i vederbörande domstols arkiv, torde visserligen böra medföra, att dylika protokoll jämte därtill hörande handlingar och föremål, sedan domstolarne upphört att med målet hava befattning, uppsändas till Konungen, så att enhetliga föreskrifter rörande dessa handlingars förvarande kunna meddelas. Däremot torde det utan risk kunna anförtros åt domstolarne att förvara ifrågavarande hemliga handlingar och föremål under den tid målet ännu är vid domstol anhängigt. Något hinder torde icke heller föreligga för våra försvarsmyndigheter att för vidtagande av erforderliga skyddsåtgärder hos domstolarne taga kännedom om vad som i dylikt mål förekommit, även innan målet blivit slutligen avgjort. Här må även erinras därom, att de i denna § meddelade

bestämmelserna om konceptprotokollens uppsändande till Konungen ej kunna få avsedd betydelse, innan nämnda protokoll genom ändring i tryckfrihetsförordningen förklarats såsom hemliga handlingar.

Såsom förut framhållits, torde de i 8 kap. 2 § innehållna bestämmelserna rörande hovrätts domsrätt böra undergå någon förändring i sammanhang med den nya lagstiftningen, så att det i 6 momentet intagna stadgandet, att hovrätten äger att döma över mål angående landsförräderi och rådslag med fienden upphör att gälla.

Generalstabschefen har i sitt utlåtande påpekat önskvärdheten av en ändring i förordningen om offentlighet vid underdomstolarne den 22 april 1881 i syfte att begränsa rättegångens offentlighet i mål av förevarande beskaffenhet. Jag delar den uppfattning, generalstabschefen härutinnan uttalat, och anser det uppenbart, att den sekretess, som man eljest såvitt möjligt söker upprätthålla beträffande till försvaret hörande hemligheter, icke bör få brytas därigenom, att allmänheten får tillträde till rättegången, även då sådana handlingar eller föremål måste företes eller sådana sakförhållanden beröras, som äro av natur att böra hållas hemliga för främmande makt. Av denna anledning har även förberörda förordning underkastats omarbetning i justitiedepartementet och därvid erhållit det tillägg, att åhörarne skola på ordförandens tillsägelse avträda ej allenast då rätten finner förekommande mål vara för anständigheten och sedligheten stötande utan även då den finner, att i följd av rättegångens offentlighet något kan uppenbaras, som med hänsyn till rikets säkerhet bör hållas hemligt för främmande makt. Med stöd av detta tillägg skulle offentligheten kunna uteslutas även i mål, som röra uppenbarande av de i 8 kap. 18 och 19 §§ avsedda statshemligheter, vilka mål i likhet med mål, som angå militära hemligheter, på grund av den föreslagna ändringen av rättegångsbalken skulle komma att dömas av underrätt.»

Departementschefen uppläste härefter
dels berörda i justitiedepartementet omarbetade förslag till
lag om skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar
dels ock i samma departement upprättade förslag till

lag, innefattande ändring i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken, och
Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 1 saml. 116 häft. (Nr 161.) 4

lag angående ändrad lydelse av förordningen om offentlighet vid underdomstolarne den 22 april 1881,

vilka förslag äro av den lydelse, bilagor vid detta protokoll utvisa, samt hemställde, att lagrådets utlåtande måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas över nämnda förslag.

Denna av statsrådets övriga medlemmar biträdda hemställan fann Hans Maj:t Konungen gott bifalla.

Ur protokollet:
Gunnar Fogelmarck.

Bilaga.

Förslag

till

Lag

om skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Den, som för obehörig uppenbarar sådana handlingar, utbildningar eller andra föremål eller sådana sakförhållanden, vilkas uppenbarande för främmande makt kan medföra skada för rikets försvar, dömes, där honom veterligt är, att de böra hållas hemliga, till straffarbete i högst fyra år. Var faran ringa eller äro omständigheterna eljest synnerligen mildrande, må till fängelse eller böter dömas.

Var han såsom ämbets- eller tjänsteman i besittning av den hemlighet, som uppenbarades, må straffet höjas till straffarbete i högst sex år; och varde den brottslige tillika avsatt samt förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, dömd till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid.

Har någon uppenbarat hemlighet, varom nu är fråga, för främmande makt eller eljest under sådana förhållanden, att synnerlig fara för rikets säkerhet därav uppkommit, dömes den brottslige till straffarbete från och med ett till och med åtta år. Beträdes ämbets- eller tjänsteman med brott, som nu är sagt, varde tillika dömd till avsättning samt förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas.

2 §.

Har någon gjort försök till brott, som i 1 § sägs, och blev endast genom omständigheter, som voro av gärningsmannens vilja oberoende, brottets fullbordan förhindrad, dömes högst till straffarbete i två år. Skedde det under sådana förhållanden, som i 1 § 2 mom. sägs, må den brottslige tillika dömas till sådant särskilt straff, som där stadgas. Om brottet, ifall det blivit fullbordat, skolat straffas efter 1 § 3 mom., dömes till straffarbete i högst sex år.

3 §.

Är ämbets- eller tjänsteman genom vårdslöshet, försummelse eller oförstånd vållande därtill, att hemlighet av i 1 § omfördörd beskaffenhet, därav han i kraft av sitt ämbete eller sin tjänst är i besittning, uppenbaras för obehörig, straffes med böter eller mistning av ämbete eller tjänst på viss tid. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må till fängelse dömas, så ock till avsättning eller mistning av ämbete eller tjänst på viss tid.

Har annan än ämbets- eller tjänsteman på grund av leverans eller arbete för statens räkning kommit i besittning av dylik hemlighet, och är han genom vårdslöshet eller försummelse vållande därtill, att hemligheten uppenbaras för obehörig, dömes, om han sig till hemlighetens bevarande förbundit eller förbud mot dess uppenbarande honom meddelats, till böter eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, fängelse i högst ett år.

4 §.

Den, som med vetskap därom, att föremål eller sakförhållande, varom i 1 § förmåles, bör hållas hemligt, obehörigen sätter sig i besittning av sådan hemlighet, dömes till straffarbete i högst två år eller fängelse. Framgår det av omständigheterna, att han ej haft för avsikt att uppenbara hemligheten för någon obehörig, eller äro omständigheterna eljest synnerligen mildrande, vare straffet böter.

Skedde brottet i avsikt att uppenbara hemligheten för främmande makt, dömes till straffarbete från och med ett till och med sex år.

5 §.

Har någon i avsikt att uppenbara hemligheten för främmande makt gjort försök till brott, som i 4 § sägs, och blev endast genom omständigheter, som voro av gärningsmannens vilja oberoende, brottets fullbordan förhindrad, dömes till straffarbete i högst två år.

6 §.

Bereder sig någon utan att därtill vara behörig tillträde till någon för rikets fasta försvar avsedd anläggning eller till förråd, fabrik, varv, kasern eller annat till försvaret hörande etablissement eller till marinens fartyg genom att till vederbörande lämna oriktiga uppgifter om sina personliga förhållanden eller eljest svikligen, eller lämnar annan, som obehörigen berett sig tillträde till anläggning, etablissement eller fartyg, varom här är fråga, vid anträffande därstädes dylika uppgifter, dömes till böter eller fängelse i högst ett år.

7 §.

Har förbud av Konungen meddelats mot att beträda anläggning, etablissement eller fartyg, som i 6 § sägs, eller att övervara härens eller marinens övningar, eller har på grund av Konungens förordnande sådant förbud meddelats av annan myndighet, straffes den, som överträder förbudet, med böter högst tvåhundra kronor.

8 §.

Den, som utan vederbörande myndighets tillstånd avbildar eller beskriver någon för rikets fasta försvar avsedd anläggning eller del därav eller till sådan anläggning hörande anordning för försvarsändamål, dömes, om genom uppenbarande av avbildningen eller beskrivningen skada för försvaret kan uppkomma, till böter eller fängelse i högst sex månader, där ej gärningen enligt denna lag eller eljest med högre straff belagd är.

9 §.

Företager någon utan vederbörande myndighets tillstånd sjömätning eller lodning vid rikets kuster eller i därtill hörande skärgårdar, farleder eller hamnar, straffes som i 8 § är sagt, så vida lodningen ej var erforderlig för navigering eller säkerställande av det fartyg, varå han befann sig.

10 §.

Föremål, som genom brott mot denna lag frambragts, må, om de tillhöra gärningsmannen eller någon i brottet delaktig, kunna av domstolen förklaras förbrutna.

11 §.

Är för gärning, som i denna lag med straff belagts, högre ansvar i annan lag utsatt, gälle vad där finnes stadgat.

12 §.

Häktas någon för brott mot denna lag, eller ställes någon eljest under tilltal för dylikt brott, vare allmänna åklagaren pliktig att, med angivande av de omständigheter, som häktningen eller åtalet föranlett, därom göra anmälan hos justitiekanslern, på vilken det ankommer att, då skäl därtill äro, förordna om den häktades frigivande eller åtalets inställande.

Vad nu är stadgat gälle ej, då åtal skett efter förordnande av riksdagens justitieombudsman.

13 §.

Över vad i hithörande mål förekommer skall särskilt protokoll föras, vilket jämte därtill hörande handlingar ävensom föremål, med avseende vara brott mot denna lag begåtts, skall inom två månader, sedan det mål, varom protokollet handlar, blivit slutligen avgjort, till Konungen översändas; och förordne Konungen, huru därmed vidare må förfaras.

Bilaga.

Förslag

till

L a g,

innefattande ändring i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att stadgandet i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken, att hovrätt äger att döma över mål angående landsförräderi och rådslag med fienden, skall upphöra att gälla.

*Bilaga.***Förslag**

till

L a g**angående ändrad lydelse av förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1881.**

Härigenom förordnas, att förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1881 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Vid allmän underrätt, så ock vid poliskammare, när sådana mål där förehavas, i vilka poliskammare utövar domsrätt, skall rättegång hållas offentligen; och vare förty, så länge det kan ske utan trängsel för dem, som till rätten höra eller hava med sakerna att skaffa, ej någon förment att vara inne, medan rätten sitter, där ej överläggning till beslut skall inom lyckta dörrar hållas, eller rätten finner förekommande mål vara för anständigheten och sedligheten stötande eller att i följd av rättegångens offentlighet något kan uppenbaras, som med hänsyn till rikets säkerhet bör hållas hemligt för främmande makt, i vilka händelser åhörarna skola på ordförandens tillsägelse avträda. — Var som rättegång avhöra vill skall skicka sig tyst och anständigt. Gör någon annorlunda, må han från rummet avvisas. — Den, som i rätten förer ordet, äge till ordningens bibehållande giva nödiga föreskrifter. Vad han i ty fall förordnar, gånge genast i verkställighet. — Genom vad här blivit stadgat göres icke någon ändring i 21 och 22 §§ 17 kap. rättegångsbalken.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd tisdagen den
29 oktober 1912.*

Närvarande:

Justitieråden SUNDBERG,
 BORGSTRÖM,
 SKARSTEDT,
Regeringsrådet ERNBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitie-departementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 27 augusti 1912, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas över upprättade förslag till lag om skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar, till lag, innefattande ändring i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken, samt till lag angående ändrad lydelse av förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1881.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Johan Stenberg.

Förslaget till lag om skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar.

Lagrådet yttrade:

Såsom uti chefens för generalstaben till grund för förslaget liggande betänkande och departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet framhålls, kunna de i 8 kap. strafflagen upptagna bestämmelser om straff för obehörigt utforskande och uppenbarande av militära hemligheter icke anses bereda ett tillfyllestgörande skydd för dylika hemligheters bevarande. Förslaget avser nu att avhjälpa den brist, som sålunda förefinnes i vår lagstiftning. Vid uppgörandet av förslaget har man emellertid icke valt den närmast till hands liggande utvägen att verkställa omarbetning av stadgandena i 8 kap. strafflagen, utan i stället bibehållit desamma oförändrade och i en fristående lag upptagit de nya bestämmelser, som ansetts behövliga.

De till stöd för detta förfaringssätt åberopade skäl synas dock ej vara tillfylles. I varje fall kan förslaget icke anses hava tillfredsställande löst sin uppgift att på nyssnämnda sätt avhjälpa den ifrågavarande bristen. Genom förslagets upphöjande till lag skulle nämligen komma att skapas, utöver de olägenheter som av chefen för generalstabens och departementschefen redan påpekats, andra högst betydande svårigheter vid de avsedda brottens behandling och bedömande.

Till en början må erinras, hurusom förslaget i formellt avseende ter sig mindre lyckligt därutinnan att, ehuru bestämmelserna i de fem första paragraferna av detsamma skola tjäna till att komplettera de i 8 kap. strafflagen upptagna stadganden om utforskande och uppenbarande av militära hemligheter, detta icke på något sätt kommit till synes i sagda bestämmelsers avfattning, enligt vilken dessa fasthellre skulle erhålla tillämpning i en omfattning, som går vida utöver vad i antytt hänseende varit erforderligt, i själva verket så långt att de i sig inrymma alla de stadganden, som de avsett att fullständiga. Förslagets kompletterande innebörd framträder först genom stadgandet i 11 §, enligt vilket 8 kap. strafflagen fortfarande skall äga tillämpning i varje fall, då däri för en åtalad gärning stadgas högre straff än förslaget innehåller. Med detta stadgande har man nu visserligen nått, att det torde kunna i varje förekommande fall, om ock stundom med svårighet, avgöras, huruvida man har att tillämpa strafflagen eller den föreslagna lagen, och av stadgandet lärers jämväl, ehuru icke med önskvärd tydlighet, framgå, att tillämpningen av endera fullständigt utesluter tillämpning av den andra, så att någon konkurrens dem emellan icke ifrågakommer. Å andra sidan kommer emellertid nämnda stadgande att i visst fall betaga förslaget dess kompletterande egenskap och verka därhän att strafflagen, utan att vara uttryckligen ändrad eller upphävd, faktiskt försättes ur kraft, nämligen i det fall att dess straffbestämmelser icke äro strängare än förslagets, något som inträffar med stadgandet i sista punkten av 8 kap. 19 § strafflagen, vilket stadgande icke någonsin skulle få tillämpning i fråga om sådana, där avsedda hemligheter, som jämväl i förslaget behandlas.

Frågan, huruvida en åtalad gärning skall hemfalla under strafflagen eller förslaget, synes hava gjorts till ett rent juridiskt-tekniskt spörsmål. Ingår man i undersökning rörande omfattningen, med förslagets ståndpunkt enligt dess 11 §, av dettas och strafflagens särskilda tillämpningsområden, visar sig, att i allmänhet strafflagen blir gällande i svårare fall, förslaget i de mindre svåra eller jämförelsevis obetydliga fallen. Annorlunda blir förhållandet dock beträffande gärning, som avses i 8 kap. 19 § strafflagen, i ty att sådan gärning skall, därest den begåtts i den svåra

formen att en hemlighet uppenbarats för främmande makt eller eljest under sådana förhållanden, att synnerlig fara för rikets säkerhet därav uppkommit, bestraffas efter förslaget, men i andra fall, då visserligen uppsåt att skada förelegat men brottet ej varit av nyss angivna svåra beskaffenhet, bedömas efter strafflagen. Att sålunda avgörandet av nämnda fråga icke gjorts beroende av någon i den åtalade gärningens egen natur liggande grund är ägnat att ingiva betänkligheter vid det förhållande att förslaget till huvudsaklig del vilar å en gentemot strafflagen förändrad uppfattning angående vikten av de särskilda omständigheter, till vilka vid brottens bedömande bör tagas hänsyn. Den olikhet i uppfattningen, som sålunda kännetecknar strafflagen och förslaget, har fått särskilt uttryck däri att utforskandet av militära hemligheter eller försök därtill enligt förslaget i regel bestraffas lindrigare än uppenbarandet av sådana hemligheter, varemot den spejareverksamhet, varom 8 kap. 11 § strafflagen handlar, kan omfatta ej blott själva det brottsliga utforskandet utan även ett uppenbarande av vad den brottslige på sådan väg fått veta och är belagt med strängare straff än uppenbarandet i och för sig betingar.

I detta sammanhang må ock anmärkas, dels att ett straff enligt strafflagen kan bliva förenat med förlust av medborgerligt förtroende, en påföljd som ej må åtfölja straff enligt förslaget, dels ock att stadgandet i 8 kap. 22 § strafflagen, som fortfarande blir gällande beträffande brott, vilka falla under strafflagen, icke äger tillämplighet i fråga om sådana brott, som skola bestraffas enligt förslaget.

Förslagets ställning till gällande strafflag för krigsmakten är i huvudsak analog med den ställning det intager till allmänna strafflagen. I visst hänseende ställer sig dock saken något annorlunda, allteftersom jämförelse göres med sistnämnda lag eller med strafflagen för krigsmakten. Tydligt är nämligen enligt förslaget, att vållande till en hemlighets uppenbarande icke i något fall kommer att hemfalla under allmänna strafflagen, varemot det är oklart, huruvida i vissa fall sådant vållande, förövat av krigsman, skall bliva att bedöma efter förslaget eller enligt 144 § strafflagen för krigsmakten. Påpekas må ock det oegentliga däri att 40 § av strafflagen för krigsmakten utan någon i sakens natur given anledning kommer att sakna tillämpning på sådana förbrytelser, som skola bedömas enligt förslaget och ej finnas omförmälda i 8 kap. allmänna strafflagen. Huruvida å förbrytelser, som väl där omförmälas men skola bestraffas enligt förslaget, nämnda stadgande i strafflagen för krigsmakten får tillämpning eller icke, kan vara föremål för tvekan.

Att den lagstiftning, som förslaget innebär, kan behöva undergå större eller mindre ändringar i sammanhang med det inom den närmaste

framtiden motsedda antagandet av ny strafflag för krigsmakten är en omständighet, som icke heller bör lämnas ur sikte.

Slutligen må uppmärksammas de oegentligheter, som uppkomma genom de nya stadgandena i 10, 12 och 13 §§ av förslaget. 10 § skall sålunda bliva gällande allenast då ett åtalat brott bestraffas efter förslaget men däremot icke om brottet bedömes efter strafflagen eller strafflagen för krigsmakten. Härför saknas uppenbarligen naturlig grund, men denna omständighet är dock av mindre vikt och hindrar icke i någon mån stadgandets tillämpning. Däremot kunna hart när olösliga svårigheter yppa sig i fråga om tillämpningen av 12 och 13 §§ i förslaget. Då dessa §§ icke sträcka sina verkningar längre än förslaget i övrigt, är varje möjlighet till deras tillämpning utesluten, så länge det ej är fullständigt klargjort, att en åtalad gärning skall bedömas efter förslaget. Men ovisshet härutinnan råder i ett anhängiggjort åtal i regel ända till dess utslag i målet meddelas.

Ovan anförda, jämte de av chefen för generalstaben och departementschefen redan påpekade, olägenheter synas vara av beskaffenhet, att det icke rätt väl lämpar sig att, på sätt genom förslaget skett, söka inpassa den erforderliga lagstiftningen i ämnet i en särskild, från strafflagen fristående lag, utan torde denna lagstiftning, såvitt den avser förbrytelser av samma eller liknande art med de i 8 kap. strafflagen behandlade, d. v. s. sådana gärningar, som omförmälas i 1—5 §§ av förslaget, böra åstadkommas genom en omarbetning av samma kapitel.

Ett särskilt skäl till vidtagande av dylik, mera genomgripande omarbetning synes ock ligga däri att endast på detta sätt beträffande brott, som enligt förslaget fortfarande skola bedömas efter 8 kap. strafflagen, lära kunna uppnås åtskilliga fördelar, vilka i chefens för generalstaben betänkande närmare omförmälas såsom varande av beskaffenhet att kräva ny lagstiftning i ämnet.

För en omarbetning av nu antydd omfattning lär den omständighet, att förarbeten igångsatts för åstadkommande av ny strafflag i dess helhet, så mycket mindre böra utgöra hinder som den tid, då sådan strafflag kan komma till stånd, med all sannolikhet ännu är ganska avlägsen.

Anses emellertid hinder möta för en dylik omarbetning av sagda kapitel, torde ändock den med förslaget i nu berörda delar avsedda provisoriska lösningen av ifrågavarande spörsmål i huvudsak kunna vinnas genom partiell omarbetning av kapitlet. Den brist i den nuvarande lagstiftningen, som i främsta rummet och skyndsamt behöver avhjälpas, är saknaden av straff för utforskande av militära hemligheter i andra fall än det i 8 kap. 11 § strafflagen omförmälda eller dem, som måhända kunna

inrymmas under 10 § i samma kapitel, samt för försök till dylikt utforskande. Och denna brist synes kunna fyllas på det sätt, att sagda 11 § ersättes med generella stadganden, enligt vilka med straff belägges utforskande av militära hemligheter och försök till dylikt utforskande, med skärpning av straffet, då utforskandet skett under omständigheter, som anges i paragrafen enligt dess nuvarande lydelse. Skulle härutöver anses oundgängligen nödigt att erhålla stadganden om straff för uppenbarande av andra militära hemligheter än dem, som avses i 18 och 19 §§ av kapitlet, och för försök till sådant uppenbarande, torde detta syfte kunna tillgodoses genom jämkningar i dessa §§ och tillägg till dem.

Därest någondera av de av lagrådet sålunda föreslagna utvägar anlitas, torde erforderliga bestämmelser i de ämnen, som avhandlas i övriga delar av förslaget, lämpligen kunna upptagas i en från strafflagen fristående lag.

För den händelse emellertid, mot vad lagrådet i det föregående erinrat, det finnes icke kunna undvikas att fullfölja ifrågavarande lagstiftningsarbete enligt den uppgjorda planen, synes det framförallt angeläget att få i förslaget på ett otvetydigt sätt uttalat, dels att, på sätt förut antytts, någon konkurrens icke skall förekomma med straffbestämelse i 8 kap. strafflagen och dels att de särskilda ämbetsbrott, vilka äro att bedöma enligt förslaget, skola med avseende å bestraffandet vara oberörda av vad annan lag innehåller i fråga om förbrytelser i ämbete eller tjänst. Detta önskemål torde med minsta omgång kunna vinnas därigenom att den föreslagna lagen förses med en ingress av innehåll att de nya bestämmelsernas lagfästande sker med ändring av vad lag eller författning innehåller mot desamma stridande.

Vad angår det inbördes förhållandet mellan de särskilda lagrummen i den föreslagna lagen, synes, att döma av åtskilliga yttranden i chefens för generalstaben betänkande, det vara meningen att sådant utforskande, som avses i 4 § av förslaget, skall, där gärningen efterföljes av det utforskades uppenbarande för obehörig eller ock av sådant försök härtill, som omförmäles i 2 § av förslaget, anses uteslutande såsom en enligt 1 § respektive 2 § i förslaget straffbar gärning och att följaktligen straff för utforskandet såsom sådant icke skall ifrågakomma. Denna ståndpunkt, vilken torde innebära en ordning rakt motsatt den, som enligt vad förut erinrats är att tillämpa för den händelse någon gjort sig skyldig till gärning, som omförmäles i 8 kap. 11 § strafflagen, kan dock icke utläsas ur förslaget, detta desto mindre som för det fall att någon handlat i strid mot 4 § andra stycket av förslaget och därjämte uppenbarat den utforskade hemligheten under förhållanden, som avses i andra punkten av första

stycket i 1 §, straffet för uppenbarandet är betydligt lindrigare än straffet för utforskandet. Det vill ock synas som om anledning saknas att låta straff för brott mot 4 § absorberas av straff för förbrytelse mot 1 eller 2 §; utan lära gärningarna böra var för sig bliva föremål för bestraffning. Att härigenom icke skulle bliva uteslutet, att den brottsliges mot såväl 1 eller 2 § som ock 4 § stridande handlingssätt kan komma att bedömas såsom fortsatt förbrytelse, där reglerna härom äro att tillämpa, ligger i öppen dag. Med en uppfattning, sådan som den nu uttalade, erfordras ingen ändring i förslaget. Men med hänsyn till den nyss påpekade stridigheten mellan text och motiv har lagrådet ansett sig böra fästa uppmärksamheten å förhållandet i fråga.

På nu antydda sätt har man att bedöma jämväl förhållandet mellan, å ena sidan, 8 och 9 §§ samt, å andra sidan, 1 och 2 §§. Härmed stämmer också avfattningen av 8 och 9 §§. Den begränsning i fråga om dessa lagrums tillämplighet, som förslaget innehåller, kan nämligen icke, utöver vad 11 § stadgar, åsyfta annat än att de gärningar, som avses i 8 och 9 §§, uppfylla förutsättningarna för högre straffbarhet enligt 4 och 5 §§, i vilken händelse tillämpning av 8 eller 9 §. skall vara utesluten.

Stadgandena i 6 och 7 §§ stå i ett helt annat förhållande till varandra, i det att, därest sådant förbud, som i 7 § omförmäles, blivit meddelat mot beträdande av anläggning, etablissement eller fartyg, den som obehörigen berett sig tillträde dit och vid anträffandet därstädes lämnar sådana uppgifter, som avses i 6 §, enligt förslaget synes vara att bestraffa enligt såväl 6 som 7 §. Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida icke för slikt fall det är tillräckligt att låta ensamt straffbestämmelsen i 6 § komma till användning.

Slutligen må i nu förevarande hänseende anmärkas, att då i 11 § stadgas, att handling, som belagts med straff i den föreslagna lagen, skall bestraffas enligt annan lag, därest i den senare högre ansvar är utsatt, härigenom blivit, såvitt angår de i 8 och 9 §§ omförmälda gärningar, ånyo utsagt vad som redan finnes för dylikt fall föreskrivet i sist-sagda båda lagrum. Denna oegentlighet synes böra avlägsnas; och torde detta lämpligen kunna ske på det sätt att, med uteslutande ur 8 § av slutorden, i ett till 11 § fogat nytt stycke stadgas att, där gärning, som avses i 8 eller 9 §, är belagd med högre straff enligt annat lagrum i den föreslagna lagen, 8 eller 9 § icke skall tillämpas.

Förslaget upptager icke någon särskild bestämmelse angående innebörden av uttrycket ämbets- eller tjänsteman, men enligt motiven till chefens för generalstaben förslag är det avsett att under detta uttryck skulle komma att inbegripas ej blott den, som enligt strafflagen är statens ämbets-

eller tjänsteman, utan ock den, beträffande vilken enligt bestämmelse i 25 kap. 22 § samma lag skall gälla vad om sådan ämbets- eller tjänsteman är stadgat i sagda kapitel, ävensom krigsman, dock endast i officers eller underofficers tjänsteställning, samt vid krigsmakten anställd civil ämbets- eller tjänsteman. Det kan emellertid ifrågasättas, om man i saknad av uttrycklig lagbestämmelse är berättigad att åt sagda uttryck giva en så vidsträckt omfattning. Och vidare torde det under inga omständigheter kunna gå för sig att å ena sidan under begreppet ämbets- och tjänsteman inbegripa personer, som avses i 25 kap. 22 § strafflagen, men å andra sidan utesluta krigsmän, som höra till manskapet, och andra, som vid krigsmakten innehava stadig befattning i motsvarande tjänsteställning. Någon saklig anledning att vid förbrytelser i tjänsten av enahanda art tillämpa olika regler, allteftersom förbrytelsen begåtts av officer och underofficer eller av krigsman tillhörande manskapet, förefinnes uppenbarligen icke. Erinras må dock i detta sammanhang, att ämbetsstraff, som omförmälas i 1 § andra stycket och 3 § första stycket av förslaget, icke låta sig tillämpa å värnpliktiga, som äro underkastade strafflagen för krigsmakten, och att enligt samma lag dylikt straff ej kan vinna tillämpning å krigsman, som hör till det vid krigsmakten fast anställda manskap.

Ordalagen i tredje stycket av 1 § och första stycket av 3 § utmärka icke med önskvärd tydlighet att, såsom naturligtvis är avsett, jämväl enligt dessa stycken för straffbarhet förutsättes vetskap därom att vad som uppenbarats bort hållas hemligt.

I övrigt framställdes mot förslaget de erinringar, som innefattas i nedanintagna yttranden.

1 §.

Lagrådet:

Enligt andra stycket i förevarande § synes det vara tillåtet att döma den brottslige till straffarbete men tillika på grund av synnerligen förmildrande omständigheter allenast till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid. Detta instämmer i fråga om officer eller underofficer icke med den i 28 § av strafflagen för krigsmakten upptagna föreskrift att officer eller underofficer, som efter nämnda eller allmän lag dömes till straffarbete, tillika skall dömas till avsättning från det ämbete eller den tjänst han såsom krigsman innehar.

2 §.

Lagrådet:

Mot avfattningen av förevarande § erinras, att enligt andra punkten domstol även för det fall att den brottslige ådömes straffarbete kan underlåta att döma till avsättning eller suspension, medan å andra sidan icke åt domstolen inrymts möjlighet att med avsättning förena påföljden att förklaras ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas, samt att stadgandet i tredje punkten synes böra fullständigas med en bestämmelse, motsvarande innehållet i sista punkten av tredje stycket i 1 §.

3 §.

Lagrådet:

Förseelse, som omförmäles i första stycket av paragrafen, skulle, om bestämmelserna i sagda stycke uteslötes, vara att bedöma enligt 25 kap. 17 § strafflagen eller, vad angår dem som lyda under strafflagen för krigsmakten, enligt 144 § samma lag; och då tillräcklig anledning till den här för vissa fall föreskrivna straffskärpning utöver det ansvar, som finnes utsatt i nämnda lagrum, knappast torde föreligga, hemställas, att bestämmelserna i fråga uteslutas ur förslaget.

Därest denna hemställan bifalles, torde beträffande andra stycket av förevarande § maximitiden för fängelsestraffet böra, med hänsyn till stadgandet i 2 kap. 17 § strafflagen, bestämmas till sex månader.

6 §.

Lagrådet:

Enligt ordalydelsen av denna § skulle den, som utan att hava använt svikligt tillvägagående obehörigen berett sig tillträde till plats, varom i paragrafen är fråga, och vid anträffande därstädes lämnar oriktiga uppgifter om sina personliga förhållanden, kunna vara underkastad straff, även om de lämnade uppgifterna sakna betydelse för hans kvarstannande å platsen. En dylik utsträckt tillämpning av straffbudet bör dock tydligtvis icke ifrågakomma; och hemställas därför om sådan omredigering av paragrafens senare del, att endast den, som genom oriktiga uppgifter om sina personliga förhållanden berett sig tillfälle att kvarstanna å plats, dit han obehörigen inkommit, träffas av stadgandet.

9 §.

Lagrådet:

I förevarande § upptages icke någon bestämmelse om vilken myndighet det skall tillkomma att meddela tillstånd, som här omförmäles, men synes det vara avsett, att detta skall anförtros åt någon statens myndighet. Härav bliver emellertid en följd, att det i fråga om lodning i hamn skulle vara förbjudet för den kommunala myndighet, vilken har vården av hamnens angelägenheter sig anförtrodd, att utan avvaktande av särskilt tillstånd låta verkställa dylik åtgärd, även då lodningen är erforderlig för fullgörandet av nämnda uppdrag och ett uppskov för inhämtande av tillstånd kan medföra allvarliga olägenheter för hamnrörelsen. Då detta icke kan vara lämpligt, synes bestämmelsen i fråga böra undergå sådan omarbetning, att den icke bliver tillämplig i fråga om lodning, som i hamn verkställas på vederbörande hamnmyndighets föranstaltande.

10 §.

Lagrådet:

Genom det här föreslagna stadgandet har, såsom av förslagets motivering framgår, avsetts icke en verklig straffpåföljd utan en säkerhets- eller lämplighetsåtgärd. En sådan åtgärd bör emellertid, om bestämmelsen därom skall hava nödig effektivitet, kunna vidtagas oberoende av huruvida gärningsmannen eller någon i brottet delaktig eller ock annan är ägare av det föremål, varom fråga är. Med hänsyn härtill och då någon generell regel rörande förfarandet med dylikt föremål icke lämpligen torde böra givas, utan avgörandet härutinnan fasthellre synes böra bero på administrativ prövning i varje förekommande fall, hemställles, att det föreslagna stadgandet måtte utbytas mot föreskrift därom att domstolen må förordna, att föremål, som med stadgandet avses, skall överlämnas till Konungen, som föreskriver, huru därmed skall förfaras.

12 §.

Lagrådet:

Ändamålet med det i första stycket av förevarande § upptagna stadgande är, såvitt framgår av departementschefens uttalande i ämnet, uteslutande att i rättssäkerhetens intresse lämna en särskild garanti mot missbruk av åtalsrätten i mål av beskaffenhet, som här avses; och justitiekanslern har enligt stadgandets ordalydelse vid sin prövning endast att tillse huruvida laga skäl för den honom underställda åtgärden förefinnas, icke att ingå i något bedömande av åtgärdens lämplighet ur

politiska eller andra hänsyn. Det torde emellertid knappast vara att befara, att allmänna åklagarna skola vid tillämpningen av den föreslagna lagen göra sig skyldiga till sådana missgrepp, att till desammas förekommande eljest i vår rätt okända anordningar behöva vidtagas. I varje fall torde det icke överensstämja med den angivna grunden för stadgandet i fråga att, såsom ordalagen synas giva vid handen, justitiekanslern skulle äga meddela där avsett förordnande även för den händelse att, innan förordnandet hunnit meddelas, åtgärd, som underställts honom, varit föremål för domstols bedömning.

Vidare må erinras, att stadgandets avfattning giver anledning till det helt visst icke åsyftade antagande att justitiekanslern skulle äga förordna om häktads frigivande utan att samtidigt förordna om åtalets nedläggande samt att stadgandet svårigen låter sig tillämpa i fråga om sådana förbrytelser mot den föreslagna lagen, som höra till krigsdomstol.

13 §.

Justitieråden *Borgström* och *Skarstedt* samt regeringsrådet *Ernberg*:

Då man icke avsett att frångå tilltalad part rätten att bekomma expedition i målet, något som med vårt nuvarande rättegångsväsen ej heller rimligen lär kunna ske, saknar stadgandet i förevarande § effektivitet i det ändamål, för vilket det huvudsakligen tillkommit, nämligen sekretessens bevarande; och hemställes fördensskull, att paragrafen måtte ur förslaget uteslutas.

Justitierådet *Sundberg*:

Jag instämmer i vad lagrådets övriga ledamöter påpekat beträffande omförmälda stadgandes bristande effektivitet. Att, på sätt stadgandet innebär, beröva domstolen dess konceptprotokoll utgör ock en rätt betänkelig avvikelse från vad eljest hos oss gäller. Stadgandet synes jämväl till sina verkningar gå långt utöver vad som för det därmed åsyftade ändamålet erfordras, enär visst icke i alla hithörande mål lär förekomma någon hemlighet, som bör skyddas, och intet mål gärna kan vara av beskaffenhet att behöva hemlighållas i sin helhet.

Det kan dock vara synnerligen angeläget att söka skydda vissa delar av en rättegång av förevarande art från uppenbarande för allmänheten; och det synes mig, som skulle ett ganska värderikt sådant skydd kunna, utan att man överskred gränserna för det verkliga behovet, åstadkommas genom meddelande av föreskrifter dels därom att i rättegången företedd handling, vars innehåll domstolen funne böra hållas hemligt,

icke finge offentligen uppläsas eller i protokollet intagas, utan skulle, försedd med domarens påskrift om dess hemliga egenskap, av honom under rättegången förvaras, att i domstolens protokoll skulle göras en kortfattad anteckning om handlingens företeende samt att, därest efter målets avgörande hos underrätt, handlingen icke bleve på rekvisition av överdomstol, till vilken målet fullföljts, dit överlämnad, densamma skulle insändas till Konungen, dels ock därom att, om i rättegången erfordrades meddelande av upplysningar angående föremål eller sakförhållanden av beskaffenhet att icke böra offentligen uppenbaras, dessa upplysningar icke finge lämnas muntligen, utan skulle avfattas skriftligen, varefter med den sålunda tillkomna handlingen skulle förfaras så som nyss sagts.

Jag tillstyrker, att förevarande § måtte omarbetas i den riktning jag nu antytt.

Förslaget till lag, innefattande ändring i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1881.

Justitierådet *Sundberg* yttrade:

Vid bifall till vad jag förordat vid 13 § i förslaget till lag om skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar lärer det bliva ändamålslost att i mål, varom nu är fråga, föra rättegången inom lyckta dörrar. I vad fall som helst anser jag mig emellertid icke kunna tillstyrka att, såsom förevarande förslag innehåller, göra avsteg från den hos oss med stor omsorg och helt visst till mycken båtnad upprätthållna regeln om offentlighet vid underdomstolarna. Att den samhällliga vådan av hemliga rättegångar, särskilt i mål av nu ifrågavarande art, är mycket stor, visa åtskilliga allmänt kända, utomlands förda rättegångar. Och bleve förslaget gällande, kan det antagas, att så gott som varenda rättegång, varå det ägde tillämpning, från början gjordes hemlig. Jag hemställer alltså, att förslaget icke måtte göras till föremål för proposition till riksdagen.

Lagrådets övriga ledamöter lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet
Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott fredagen den 28 mars 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSSVÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Sandström anmälde, efter gemensam beredning med cheferna för lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen, lagrådets den 29 oktober 1912 avgivna utlåtande över de den 27 augusti samma år till lagrådet remitterade förslagen till lag om skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar, lag, innefattande ändring i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken, och lag angående ändrad lydelse av förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1881.

Efter att hava redogjort för utlåtandets innehåll anförde departementschefen följande.

»Att betänkligheter finnas mot den föreslagna anordningen att i en särskild lag införa de erforderliga nya bestämmelserna till skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar har framhållits såväl av chefen

för generalstaben i den av honom gjorda framställningen i förevarande ämne som ock av mig vid remissen till lagrådet. Dessa betänkligheter hava nu starkt betonats av lagrådet, som tillika anmärkt, att nämnda anordning skulle medföra en del förut ej påvisade olägenheter. Med hänsyn härtill har jag ansett övervägande skäl tala för att söka vinna syftet med den nya lagstiftningen, såvitt angår dennas väsentligaste delar, på en annan, jämväl förut ifrågasatt och nu av lagrådet förordad väg, nämligen genom partiell omarbetning av 8 kap. strafflagen. Oförnekligt är att, om än en sådan lösning av frågan är förenad med vissa svårigheter och olägenheter, den å andra sidan är ägnad att medföra åtskilliga fördelar, framför allt i formellt hänseende men delvis även i sak. Såsom lagrådet framhållit, torde emellertid icke i nämnda kapitel böra inarbetas andra bestämmelser än de, som avse förbrytelser av samma eller liknande art med de förut där behandlade, utan böra de stadganden, som härutöver erfordras, fortfarande få sin plats i en särskild lag. Enligt nu angivna grunder har jag låtit uppgöra förslag till behövliga ändringar i strafflagen och i förslaget till lag om skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar.

De bestämmelser, vilka härvid från sistberörda förslag överflyttats till strafflagen, äro de, som innefattas i 1, 2, 4 och 5 §§ av förslaget. Beträffande första stycket av samma förslags 3 § har lagrådet hemställt, att de där meddelade bestämmelserna måtte uteslutas. Dessa bestämmelser torde icke påkallas av något större behov, och detsamma synes mig kunna sägas om bestämmelserna i andra stycket av 3 § och andra stycket av 1 §. Alla dessa stadganden hava därför utelämnats. Vissa straffsatser hava jämkats i syfte att de särskilda straffbestämmelser, som nu sammanföras, skola bliva på lämpligt sätt anpassade efter varandra. I övrigt hava de överflyttade paragraferna icke undergått andra mera väsentliga förändringar än att de i dem befintliga stadganden, som hänvisa till eller eljest bero av nyssberörda utelämnade bestämmelser, likaledes uteslutits.

Då sålunda i 8 kap. strafflagen införts vad 2 § i det tidigare förslaget stadgar om ansvar för försök till sådant uppenbarande, varom förmäles i 1 § av samma förslag, har det tydligen varit nödvändigt att meddela bestämmelser om straff jämväl för försök till de svårare former av uppenbarandebrott, som avses i kapitlets 18 och 19 §§. Av liknande skäl har vad i 4 § av det äldre förslaget stadgas om straff för utforskande av något i samma förslags 1 § avsett förhållande vid överflyttningen utsträckt att gälla även utforskande av hemlighet, som omförmäles i 18 och 19 §§ av 8 kap. Att i dessa hänseenden vinnes

likformighet mellan de olika slagen av ifrågavarande brott torde vara en av de förnämsta fördelar, som följa av det tidigare förslagets samarbetande med strafflagen.

Vid undersökning, huru de nya stadgandena skola kunna på bästa sätt inpassas bland de nuvarande bestämmelserna i 8 kap., har jag funnit en lämplig utväg vara att bereda utrymme för de nya bestämmelserna genom att sammanföra vissa äldre paragrafer, som hava plats invid varandra och jämväl till innehållet äro närstående. Sålunda hava 15 och 16 §§ sammanförts till en, med paragrafnumret 15. I anledning av denna förändring har 17 § erhållit numret 16 och underkastats någon jämkning. Likaledes hava 18 och 19 §§ sammanförts, under numret 17. I den förutvarande 19 § har jämväl, för att dess straffbestämmelser och vissa sådana i efterföljande nya paragrafer skola komma i lämpligt förhållande till varandra, vidtagits den förändringen att lägsta straffsatsen enligt första punkten nedsatts från fyra till två års straffarbete. Därefter har såsom 18 § intagits det tidigare förslagets 1 § med förut antydda ändringar samt vissa dels av överflyttningen dels av en lagrådets erinran föranledda jämkningar i ordalydelsen. I 19 § hava meddelats stadganden om straff för försök till sådant brott, som avses i 18 och 19 §§ enligt den nuvarande eller 17 § enligt den föreslagna lydelsen, samt för försök till brott enligt den nya 18 §. I sistnämnda hänseende utgör 19 § motsvarighet till 2 § i det tidigare förslaget med vissa jämkningar i straffsatserna. I 20 och 21 §§ enligt den föreslagna lydelsen har beretts motsvarighet till 4 och 5 §§ av berörda äldre förslag, varvid, såsom jag förut nämnt, omfattningen av det tidigare förslagets bestämmelser utvidgats till utforskande av hemlighet, som omförmäles i 8 kap. 18 och 19 §§ enligt den nuvarande eller 17 § enligt den föreslagna lydelsen, samt straffsatsen i 4 § andra stycket av det äldre förslaget jämkats. 20 och 21 §§ i gällande lag hava ävenledes sammanförts och hava därvid erhållit paragrafnumret 22. Den förutvarande 22 § har fått numret 23 och härigenom intagit en plats, som varit oanvänd, sedan den äldre 23 § enligt lag den 27 april 1906 upphört att gälla. Då bestämmelserna i paragrafen ej underkastats någon förändring, komma de, i enlighet med en av lagrådet gjord anmärkning, att erhålla tillämpning jämväl beträffande de slag av brott, som enligt förslaget införas i strafflagen. Slutligen har 30 § fått undergå de jämkningar, som påkallats av den ändrade nummerbeteckningen å vissa föregående paragrafer. Däremot har omfattningen av 30 § icke utvidgats till något av de nya brotten, enär tillräcklig anledning att utsträcka tillämpningsområdet för straffpåföljden förlust av medborgerligt förtroende icke nu

torde föreligga. De förändringar i strafflagen, som enligt vad jag nu anfört funnits böra äga rum, hava sammanfattats i ett *förslag till lag om ändrad lydelse av 15—23 och 30 §§ i 8 kap. strafflagen.*

Bestämmelser, motsvarande 6—9 §§ i förslaget till lag om skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar, hava bibehållits i ett särskilt lagförslag med den i anledning av förslagets mera begränsade omfattning något jämkade rubriken *förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser till skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar.* Vid formuleringen av det nya förslagets 1 och 4 §§ hava de anmärkingar iakttagits, som lagrådet framställt vid 6 och 9 §§ i det äldre förslaget. Förhållandet mellan 1 och 2 §§ i det nya förslaget har i anledning av vad lagrådet erinrat om förhållandet mellan det tidigare förslagets 6 och 7 §§ bestämts så, att i fall, då båda paragraferna äga tillämpning, straff skall ådömas endast enligt 1 §. Det i 8 § av det tidigare förslaget innefattade och på grund av hänvisning i samma förslags 9 § jämväl för där avsedda fall tillämpliga stadgandet, att straff för viss gärning skall ådömas jämlikt någon av dessa paragrafer blott då gärningen ej enligt den föreslagna lagen eller eljest är med högre straff belagd, har nu, i sammanhang därmed att alla bestämmelser om straff för svårare slag av liknande förbrytelser fått sin plats i strafflagen, utbyttis mot särskilda i det nya förslagets 3 och 4 §§ införda bestämmelser, vilka utesluta dessa lagrums tillämpning beträffande gärning, som i allmänna strafflagen är belagd med strängare straff. Dessutom hava vissa redaktionella jämkningar vidtagits.

De återstående 10—13 §§ i det äldre förslaget hava nu utelämnats. Vad 10 § beträffar har detta föranletts därav att syftet för de där intagna bestämmelserna, vilka lagrådet ansett vara i behov av omarbetning, torde kunna i huvudsak vinnas utan särskilt stadgande. Motsvarighet till 11 § i det tidigare förslaget erfordras ej i det nya. Någon anledning att i fråga om brott enligt 1 och 2 §§ i sistnämnda förslag avvika från vanliga regler om konkurrens torde nämligen icke finnas, och de i sådant hänseende behövligen stadgandena om förhållandet mellan strafflagen samt 3 och 4 §§ i förslaget äro, såsom nyss nämndes, införda i dessa paragrafer. Att 12 och 13 §§ i det äldre förslaget uteslutits beror på de inom lagrådet framställda anmärkningarna mot desamma.»

Departementschefen uppläste härefter omförmälda förslag till lag om ändrad lydelse av 15—23 och 30 §§ i 8 kap. strafflagen samt till lag, innefattande vissa bestämmelser till skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar; och hemställde departementschefen, att dessa förslag ävensom de av lagrådet eller dess flesta ledamöter utan anmärk-

ning lämnade förslagen till lag, innefattande ändring i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken, och till lag angående ändrad lydelse av förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1881 måtte jämlikt § 87 regeringsformen föreläggas Riksdagen till antagande.

Denna hemställan, som biträdades av statsrådets övriga ledamöter, blev av Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifallen; och skulle till Riksdagen avlätas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet
Hjalmar Nyman.